

Venetië

Cannaregio

San Polo

Dorsoduro

San Marco

Piazza San Marco

Castello

Arsenal

Sant Elena

DE DOGE-RING VAN VENETIË

Door ieder die graag
(in het verleden) reist.
met de groeten van

H. Becken

Thea Beckman

De doge-ring van
Venetië

LEMNISCAAT ROTTERDAM

Achtste druk, 2006

Omslagillustratie: Jan Wesseling
© Lemniscaat b.v. Rotterdam 1994
ISBN 90 6069 953 x

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekstfilms: Type & Tone b.v., Aalsmeer
Druk: Drukkerij Haasbeek b.v., Alphen aan den Rijn
Bindwerk: Boekbinderij De Ruiter b.v., Zwolle

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux waardoor onnodig en milieuverontreinigend transport is vermeden.

Inhoud

1	De uitverkorenen	7
2	Vorbereidingen	19
3	De ſchatgravers	28
4	Lekker varen!	42
5	Rovers!	60
6	Spoorzoeken	68
7	Het ongeluk	78
8	Eindelijk Venetië!	99
9	Thomas in verwarring	113
10	Een merkwaardige verzameling	124
11	De ring van onheil	132
12	Feest in Venetië	146
13	De ſchedel van Santa Juliana	155
14	Het Arſenaal	168
15	Teleurſtelling	172
16	Ontsnapping in de nacht	178
17	De thuiskomſt	193

I De uitverkorenen

Wonderen gebeuren altijd onverwacht.

Toen Thomas, novice in het Sint-Maria-klooster op de grens van de Kempen en de Haspengouw, naar de refter liep voor het avondmaal, had hij nog geen flauw idee van wat hem te wachten stond. Geen sprake van een voorgevoel. Ogenschijnlijk zag de wereld om hem heen er precies zo uit als alle andere dagen gedurende de achttien maanden die hij tot nu toe in het klooster had doorgebracht, met werken, bidden, eenvoudige maaltijden en het vooruitzicht dat hij dat de rest van zijn leven zou moeten volhouden.

Broeder Gregorius, de oudste monnik in het klooster, was al diep in de zeventig en zo gezond als een verse appel. Thomas durfde er nauwelijks aan te denken dat hij in deze stille omgeving, gevangen in de sleur van acht diensten per etmaal, nog zo'n vijftig jaar zou moeten doorbrengen.

Oom Rudolf, zijn voogd sedert Thomas wees was geworden, had hem het monnikenbestaan aangepreft, beweerend dat dat het verstandigste was wat een jongeman in deze verwarde tijden kon kiezen; het betekende veiligheid en gelegenheid tot studie. Thomas verdacht oom Rudolf ervan hem liever kwijt dan rijk te zijn. Tenslotte had de man zes eigen kinderen groot te brengen. Thomas erbij betekende een extra last. Hoe dan ook, hij had zich laten ompraten. Wat kon hij daarom anders doen dan zich schikken in zijn lot en vooral niet te veel nadenken?

Vóór hem liepen de in zwarte pijpen gehulde broeders, de handen vroom gevouwen, de hoofden enigszins gebogen, terwijl slif, slif, slif hun sandalen over de plavuizen schuurden. Naast hem ging de andere novice: Peter, een jaar ouder dan Thomas en ook een kind van niet erg rijke ouders die het inkomstengeld voor het Maria-klooster maar ternauwernood hadden kunnen opbrengen.

Achter elkaar betraden ze de refter, waar broeder Zacharias reeds bezig was de houten nappen te vullen met in reuzel gebakken bonen, opgeluisterd met een snee donker brood en een beker aangelengde wijn. Thomas was van huis uit gewend aan simpele kost, maar van de maaltijden in een klooster had hij meer verwacht, als je tenminste afging op wat de stadsbewoners onder elkaar fluisterden over de schranspartijen waaraan monniken zich te goed deden. Dat sloeg dan misschien op rijke abdijen zoals die van Maastricht of Sint-Truiden – maar beslist niet op het Maria-klooster, waar armoede tot het dagelijks leven behoorde. Geen wonder dat er maar twee novicen waren.

Nog steeds werd hij door geen enkel voorgevoel gewaar-schuwd toen hij zijn plaatsje aan de onderzijde van de lange schragentafel innam. Broeder Anastasius stond al achter de lezenaar waarop een opengeslagen Evangelie lag. Het was deze namiddag zijn beurt om voor te lezen tijdens de maaltijd. Buiten was het koud en al donker. In de refter kon niet gestookt worden en het tochte er, zodra de vlammen van de toortsen allemaal één kant uit wezen en de twee kaarsen voor de plaats van de prior flikkerden.

De novicen mochten tijdens de maaltijd niet met elkaar praten, al wisten ze door middel van gebaren of het optrekken van een wenkbrauw wel boodschappen aan elkaar door te geven. Trouwens, tijdens de maaltijden werd door de monniken weinig gesproken. Ook nu staarden Thomas en Peter stom voor zich uit en snoven de damp van de hete bonen op. Na een lange dag van werken, studeren en veel bidden hadden ze aan twee maaltijden per dag nauwelijks genoeg. 's Morgens het ontbijt na de priem van zes uur, en 's avonds na de vespers het avondeten, daarvan konden ze wel drie porties op!

Als laatste trad vader Gerolfus, de prior, binnen. Hij plaatste zich in het midden van de tafel, vouwde de handen en ging voor in gebed. Maar na het 'amen' dat door allen werd herhaald, hief hij beide armen op.

'Broeder Anastasius, ook gij kunt gaan zitten. Vandaag wordt er niet voorgelezen. Ik heb een mededeling te doen.

Broeders, begin gerust met eten, laat uw maaltijd niet koud worden terwijl ik aan het woord ben.'

Hij schraapte de keel, steunde met beide handen op de tafel voor zich en liet de spanning oplopen. Thomas keek met enige nieuwsgierigheid naar de prior, nog altijd door geen enkel voorgevoel gewaarschuwd. De monniken aarzelden. Moesten ze op hun voedsel aanvallen vóór hun prior? Dat was ongewoon. Plotseling nam de oude Gregorius zijn lepel op, stak die in zijn nap, bracht hem naar zijn mond en begon te kauwen. Nu durfden de anderen eindelijk ook.

'Broeders,' sprak vader Gerolfus, 'wij leven nu in de winter van het jaar 1397. Binnen drie jaren zal er een nieuwe eeuw aanbreken.'

De monniken knikten, al was het een overbodige mededeling. 'Het ligt voor de hand,' vervolgde de prior, 'dat paus Bonifatius in Rome het jaar 1400 tot jubeljaar zal uitroepen, zoals de gewoonte is bij een eeuwwisseling.'

Het viel Thomas onmiddellijk op dat vader Gerolfus met veel nadruk zei: 'paus Bonifatius in Rome', alsof hij de tegenpaus in Avignon, Benedictus XIII, daarmee stilzwijgend in de ban deed.

'Dus, geliefde broeders, kunnen we verwachten dat bij vele gelovigen, maar ook bij ketters en afvalligen aan de vooravond van deze eeuwwisseling de schrik om het hart zal slaan. Reeds lopen fanatieke predikers onder het volk rond die een op handen zijnd Laatste Oordeel aanzeggen. Dat maakt de mensen bang. Velen, die zich de laatste decennia van de Kerk hebben afgewend, omdat zij in verwarring zijn gebracht door misstanden in parochies, abdijen en door het schandelijke feit dat er twee pausen zijn, zullen omstreeks de eeuwwisseling het zekere voor het onzekere nemen en zich snel bekeren en boete willen doen.

Deze angst voor het einde van het jaar 1399 – of zoals menigeen denkt, het einde van de wereld – zal maken dat talloze pelgrims op weg gaan: naar Rome, naar Avignon, naar Santiago de Compostela, naar de Mont Saint-Michel, naar de Sint Servatius in Maastricht of de Sint Trudo in Sint-Truiden... en daarbij zullen zij, zoals gewoonlijk, ons klooster passeren zonder ook maar een uur oponthoud.'

Weer werd er geknikt en enkele van de broeders zuchtten diep. Hun prior had zijn vinger precies op de zere plek gelegd. Ze wisten waarom hun klooster zo arm was. Niet alleen ontbrak het hun aan grote domeinen en waren de dorpen in de Kempen te arm om veel te kunnen bijdragen aan het levensonderhoud van de monniken van het Maria-klooster, maar het waren vooral Maastricht en Sint-Truiden die de pelgrims trokken. En bedevaartgangers – vooral als het er veel waren – betekenden aanzienlijke inkomsten. De prior verhief zijn stem enigszins. ‘Toch, geliefde broeders, zie ik een mogelijkheid om het verval van ons klooster en onze toenemende armoede een halt toe te roepen.’

De monniken gingen rechtop zitten, Thomas vergat zijn bonen en luisterde gespannen.

‘Wat wij nodig hebben zijn relieken.’

Daarna zweeg vader Gerolfus, vouwde de handen en bleef onbeweeglijk staan alsof hij wachtte op een antwoord.

Natuurlijk! Het succes van Sint-Truiden, van Maastricht en van andere rijke abdijen was te danken aan het bezit van heilige lichamen, van kostbare relikwieën bij wie de bedevaartgangers troost en hoop kwamen zoeken. Het Maria-klooster bezat slechts één vingerkootje van een onbelangrijke heilige aan wier bestaan door vele gelovigen en geestelijken werd getwijfeld, omdat deze relik nog nooit een wonder of genezing tot stand had weten te brengen. En dat hoorden relieken toch te doen! Daarom liepen bedevaartgangers het Maria-klooster voorbij, of bleven noodgedwongen één nacht om dan snel door te reizen zonder geschenken achter te laten of zilvergeld in de offerblokken te deponeren.

Wat zou het prachtig zijn als het Sint-Maria-klooster ook kon beschikken over het gebeente van een machtige heilige, om dat op hoogtijdagen tentoon te stellen, om rond te dragen in processies in de naburige dorpen, om ermee te kunnen concurreren tegen Sint-Truiden en Maastricht. Dan zouden ook hier de pelgrims komen, zeker nu de eeuw op zijn einde begon te lopen en de mensen zo bang werden. Maar waar moesten ze zo’n relikwie vandaan halen? Alle heiligen en martelaren uit het verleden waren al opgegra-

ven, verdeeld over kerken en kloosters, soms in hun geheel, dikwijls in stukken en brokken, zodat het ene klooster zich kon beroemen op een scheenbeen, het andere op een schedel, een derde op een complete arm en een vierde op de nekervels... Maar zelfs die stukken waren moeilijk te bemachtigen. Wie ze bezat en bereid was ze te verkopen, vroeg er een ongelooflijk hoge prijs voor.

De broeders keken naar hun prior die zijn nap nog niet had aangeraakt, maar geen van hen durfde iets te zeggen. Eindelijk leek het erop dat de stilte Gerolfus te veel werd.

‘Relieken hebben we nodig,’ herhaalde hij, ‘en ze zijn te koop.’

Nu keek hij eerst naar rechts, toen naar links en hij zag hun instemmend geknik, maar ook hun twijfelende gezichten.

‘Daarbij moeten we ervoor zorgen,’ vervolgde Gerolfus, ‘dat wij ons bij die aankoop niet laten bedriegen. Wij hebben niets aan relieken in de vorm van een splinter van het Ware Kruis. In kloosters en kerken over de hele wereld zijn zoveel van die splinters aanwezig dat men er een kathedraal van zou kunnen bouwen. Hetzelfde geldt voor flesjes met de melk van de Moeder Gods. Er bestaan honderden van. Het kindje Jezus zou zeker van honger zijn omgekomen als Zijn Moeder zoveel van haar melk zou hebben vermorst. Al even twijfelachtig zijn de bloeddruppels van Golgotha. Niemand hoeft eraan te twijfelen dat Jezus bloedde uit de door de Romeinen toegebrachte wonden, maar nergens in het Evangelie kunnen we lezen dat iemand dat bloed opving en bewaarde. Toch zijn er honderden kerken die zich beroemen op het bezit van het Heilige Bloed. Vaten vol zou men ermee kunnen vullen. De armen en onontwikkelden geloven erin en het zij hun gegund. Maar de adel, de geleerden, de rijke kooplieden lachen er in stilte om, hoe oneerbiedig dat ook moge klinken. Pelgrims die geld te missen hebben eisen echte relieken en geen boerenbedrog.’

Nou, nou, dacht Thomas, onze prior durft de zaken wel bij de naam te noemen. Hij zag een paar ontstelde gezichten bij de monniken en hij hoorde hoe Peter scherp zijn adem insoog alsof hij geschrokken was.

Vader Gerolfus deed of hij niets van de schrik had gemerkt en ging onbewogen door met zijn toespraak.

‘Wat ons klooster nodig heeft is een echte relikwie waarvan de herkomst zeker is. Ik weet waar die nog te vinden zijn. Te koop, bedoel ik.’

‘In Venetië,’ zei broeder Gregorius.

‘Juist. Vele relieken werden indertijd door de Venetianen geborgen. Zij brachten ze mee uit Constantinopel, uit Zara aan de Dalmatische kust of uit plaatsen in het oosten waar ze hun handelsfactorijen hebben gesticht. Vele daarvan hebben een vaste rustplaats gevonden in de kerken van Italië, Frankrijk, de Duitse landen, maar nog altijd wordt in Venetië handel gedreven in kostbare relikwieën. Die handelaren zijn niet altijd betrouwbaar, hoe ze aan de heilige overblijfselen zijn gekomen hoeven we ons niet af te vragen. Zo goed als door de Venetianen juwelen, kunstwerken, goud, handschriften en kerkelijke schatten werden weggehaald uit Constantinopel, zo goed maakten zij zich meester van relieken om die naar hun eigen Republiek te smokkelen.’

Broeder Constantijn hief een hand op.

‘Vader, wilt u ons klooster verblijden met de vruchten van gestolen goed?’

‘Zo kunt ge het zien, geliefde broeder, maar er is nog een andere kant aan die relieken-verplaatsingen. Een heilige voelt zich soms zeer ongelukkig op de plek waar hij of zij werd begraven, te midden van heidenen en goddelozen. Zo’n heilige wil niets liever dan dat zijn stoffelijk overschot wordt verplaatst naar een plaats waar mensen bereid zijn hem te vereren en hem naar waarde weten te schatten, waar hij of zij wonderen kan verrichten voor de gelovigen die de nieuwe rustplaats komen bezoeken. Dat zijn stoffelijk overschot heimelijk wordt opgegraven en getransporteerd naar het christelijke westen kan zo’n heilige alleen maar verheugen. Juist van gesmokkelde relieken gaat de meeste kracht uit. Dus hoeven wij ons niet te schamen als wij een dergelijke heilige – of een deel ervan – die ernaar verlangt ter ruste te worden gelegd in een passende omgeving, een eerlijk en vroom welkom bereiden. Daarmee zullen we een Godwelgevallig werk doen.’

‘Maar ze kosten zoveel geld,’ klaagde broeder Constantijn. ‘Dat spreekt toch vanzelf, broeder. Het overbrengen van heilige overblijfselen naar de beschaafde en christelijke wereld kost geld. Dikwijls moet er scheepsruimte voor worden afgehuurd, gewapende mannen dienen de relieken te bewaken en te beschermen, dat maakt deze daarom duur en zeldzaam.’

De prior richtte zich nog hoger op voor wat hij nu ging zeggen: ‘Dus geliefde broeders, heb ik besloten een van u naar Venetië te sturen om daar de relikwie te gaan kopen van een grote heilige en hem of haar hier te brengen opdat hij ter ruste kan worden gelegd in het altaar van onze kapel, waar wij hem of haar kunnen koesteren en vereren.’

... en rijke pelgrims kunnen trekken, dachten ze allemaal. Thomas’ ogen vlogen langs de verzamelde monniken. Wie van hen zou de gelukkige zijn? Maar de stokoude broeder Gregorius was zichtbaar geschrokken. Thomas zag hoe hij snel de handen vouwde en de lippen bewoog. Deed hij een schietgebedje? Was hij bang om naar Venetië te worden gestuurd, op zijn leeftijd? Natuurlijk, hij was de oudste, de wijste...

Ook broeder Anastasius leek verbijsterd en stamelde: ‘Een van ons?’ terwijl hij schichtig rondkeek. Deze monnik beheerde de bibliotheek en was belast met de opleiding van de novicen.

‘Inderdaad, geliefde broeders, een van u.’

Als een lentebries suisde het gemurmel door de refter. Elk van de monniken scheen zijn kansen te overwegen, hoopte erop of vreesde ervoor. Thomas en Peter wisselden een blik. Op Peters gezicht kon Thomas zijn eigen verlangen lezen en ook het besef dat zij beiden in geen geval in aanmerking konden komen voor zo’n lange en gevaarlijke reis. Opnieuw liet Thomas zijn ogen dwalen over de rij monniken. Wie van hen hoopt dat hij niet wordt aangewezen, vroeg hij zich af, en wie snakt ernaar? Hoe zwaar valt hun het kloosterleven, even zwaar als het mij valt? Goed, ik leer hier Latijn, ik leer mooie letters tekenen, al moet ik ook een groot deel van de dag doorbrengen in de keuken bij broeder Stefanus en moet ik God dienen met het schrapen van

wortels en het kneden van brooddeeg. De prior stak beide handen naar voren, de vingers gespreid.

‘Vier van u,’ sprak hij, ‘zijn te oud van jaren om een dergelijke reis te ondernemen,’ en hij boog vier vingers. ‘Drie van u zijn te ziekelijk of te zwak; zij zouden het einddoel niet halen.’ Nog drie vingers bogen zich. ‘Twee van u zijn te jong en te onervaren.’ Nu stak alleen de wijsvinger van zijn rechterhand nog omhoog.

Hier en daar langs de tafel werd geknikt; ze wisten wie hij bedoelde. Nu schoot opeens de opgeheven wijsvinger naar voren en priemde naar een van de monniken.

‘Broeder Venantius is een man in de kracht van zijn leven en zijn vroomheid is ons allen tot voorbeeld,’ zei de eigenaar van de vinger. ‘Maar ik vraag mij af, wat weet hij van het leven buiten ons klooster? Hij kwam hier als tienjarige knaap en heeft sedertdien in ons midden geleefd, gewerkt, gebeden. Ik weet dat hij geen ogenblik zal aarzelen om zich op weg te begeven als ik hem daartoe opdracht geef, maar desondanks lijkt hij mij niet de aangewezen persoon om te onderhandelen met slimme Venetianen, die hem wellicht met een mooi verhaal een zak botjes proberen te verkopen zonder een certificaat van echtheid. Ik zie aan uw gezicht, broeder Venantius, dat ge verlangt te gaan, maar neen...’

De aangesproken monnik boog het hoofd en deed zijn best zijn teleurstelling niet te laten blijken.

De wijsvinger schoot nu een andere kant uit.

De monnik die de vinger naar zich zag wijzen verbleekte.

‘Dan is daar onze broeder Anastasius aan wiens vroomheid wij evenmin hoeven te twijfelen en die bovendien een geleerde is, die zowel het Latijn als het Hebreeuws beheerst. Wij allen houden broeder Anastasius in hoge ere omdat de wijze waarop hij bijbelteksten kopieert en onze novicen in die kunst onderwijst ons met bewondering vervult. Ofschoon hij noch oud, noch zwak of ziekelijk is, heb ik na lang wikken en wegen besloten hem toch niet uit te zenden. Hij is te goed van vertrouwen, hij verwacht dat alle mensen goedhartig en vriendelijk zijn als hij zelf is.’

De zucht van verlichting die broeder Anastasius slaakte was

voor allen hoorbaar. Opnieuw veranderde de vinger van vader Gerolfus van richting.

‘Ook heb ik een ogenblik gedacht aan broeder Johannes die pas drie jaren in ons midden vertoeft maar in die jaren blijkt heeft gegeven van grote toewijding aan ons klooster en die bovendien de beste tuinman is die wij hier ooit hebben gehad. Hij is sterk en gezond. Voor hij bij ons kwam heeft hij vele jaren in de wereld verkeer en ervaring opgedaan met de boosheid van de mensen. Kijk niet zo ontsteld, beste broeder, u zal ik niet uitsturen. Ik weet hoezeer een terugkeer in die wereld, al is het maar tijdelijk, u beangstigt. De herinnering aan uw tijd als galeislaaf is nog lang niet uitgewist. Hier bij ons voelt u zich veilig, onbereikbaar voor boosheid en gewelddadigheden. Ofschoon uw ervaringen, de kracht van uw armen en de waakzaamheid van uw geest u voor een dergelijke reis lijken te hebben voorbestemd, zal ik het u niet aandoen, u opnieuw te moeten blootstellen aan de kwaadaardigheid van het leven buiten deze gewijde muren.’ Broeder Johannes boog dankbaar het hoofd en zat letterlijk te glimmen. Zijn benen waren koud geworden, de reuzel was gestold, toch prevelde hij een dankgebed. Hij hoefde niet, God zij gedankt!

Thomas zat zich mateloos te verbazen. Waarom willen ze niet, waar zijn ze bang voor? Het is toch een geweldig avontuur! O, kon ik maar gaan.

De wijsvinger van de prior zwaaide weer en priemde naar de overzijde van de tafel, naar broeder Matthias.

‘Broeder Matthias, gij zijt sterk, gezond en nog niet zo oud. Eens zocht u uw toevlucht in onze kapel en u ging nooit meer weg. U biechte, toonde diep berouw over uw vroegere levenswandel en sedertdien bent u een van onze vroomste broeders. Want uw berouw was echt en diep gevoeld. U heeft boete gedaan, vergeving gekregen. U stuur ik naar Venetië, want u heeft ervaringen zoals niemand van ons.’

En toen, eindelijk, ging de prior zitten en begon van zijn koudgeworden benen te eten.

Verbluft zaten de monniken op de houten banken, hun verbazing uitte zich als een zacht gezoem, in onrustig schuifelen met de voeten over de plavuizen.

Wat betekenen die toespelingen op zijn verleden? dacht Thomas. Hij kende broeder Matthias niet zo goed, die had zijn eigen werk en bemoeide zich nauwelijks met de novicen. Toch had hij altijd gedacht dat het wel een aardige man was. Maar nu laaide de afgunst in zijn hart op. Dat kon dus: eerst een tijdje een zondaar zijn, je uitleven, daarna je toevlucht zoeken achter veilige kloostermuren en boetvaardig worden? De pret en het avontuur had je dan gehad, de rust, de veiligheid, het kalme sleurleven kwamen er nog bovenop en juist als die rust benauwend dreigde te worden, werd je op grond van dat ‘verleden’ de wereld ingestuurd en mocht je op reis gaan naar de mooiste en rijkste stad op aarde: het legendarische Venetië, de erfgename van Constantinopel...

Verbijsterd roerde Thomas met één vinger door zijn koudgeworden bonen en het gestolde vet. Hij groef een pad met die vinger, van Aken naar Keulen, de Rijn op tot Basel en nog verder. Wat kwam er na Basel? Vaag herinnerde hij zich gehoord te hebben dat je om in Italië te komen torenhoge bergen over moest. En dan? Aarzelend bewoog zijn vinger zich door het hoopje bonen. Na Basel was hij al hopeloos verdwaald.

Vader Gerolfus at zijn mond leeg en hief het hoofd op. ‘Ik wacht op uw vragen, broeders.’

De monniken keken elkaar aan en aarzelden tot broeder Gregorius zijn half leeggegeten nap van zich afschoof.

‘Tja...’

‘Spreek broeder.’

‘Wij allen,’ zei de oude monnik plechtig, ‘zullen uw besluit eerbiedigen, al moet mij van het hart dat uw keuze ons enigszins heeft verwonderd. Misschien heeft u gelijk en is broeder Matthias de aangewezen man om zo’n moeilijke en eh... verre reis tot een goed einde te brengen. Wat wij ons daarbij afvragen is: waar moet broeder Matthias het geld vandaan halen om kostbare relieken te kopen of zelfs maar om de kosten van zijn reis te bestrijden?’

De prior liet even een stilte vallen. Blijkbaar genoot hij ervan om het allemaal heel spannend te maken. Toen zei hij:

‘Ik zal ons tafelzilver verpanden.’ Het tafelzilver! De broeders schrokken hevig. Eens, lang geleden, was dat zilver een geschenk geweest van een vrome neef van de Graven van Loon. Die neef wilde op zijn sterfbed nog gauw met de hemel in het reine komen en had zijn tafelzilver aan het Maria-klooster vermaakt met de uitdrukkelijke voorwaarde dat het nooit verkocht, weggegeven of omgesmolten mocht worden. Over belenen werd in zijn testament echter met geen woord gerept.

Deze schat – achtenveertig stuks – werd alleen gebruikt op hoogtijdagen en als de hoge abt op bezoek kwam of als de bisschop het klooster met een bezoek vereerde. Broeder Antonius moest ervoor zorgen. Regelmatig poetste hij het zilver, sloot het dan weer veilig weg in een kist met ijzeren banden en een zwaar hangslot. Aller ogen draaiden zich nu naar Antonius, die bleekjes voor zich uitstaarde maar geen woord van protest kon laten horen. De orderegel vereiste absolute gehoorzaamheid. ‘Bovendien,’ vervolgde de prior, ‘zal broeder Matthias onderweg niet veel onkosten hoeven te maken. Hij krijgt de ezel Samson mee, zodat hij zijn voeten niet stuk hoeft te lopen. Onderweg kan hij nachtverblijf en een maaltijd krijgen bij elk klooster en elke abdij waar zijn tocht hem langs voert. En dan nog iets: broeder Matthias hoeft de reis niet alleen te maken. Hij krijgt een metgezel mee om hem te helpen en te dienen. Eén van onze novicen.’

Twee hoofden schoten met een ruk omhoog. De wijsvinger van de prior priemde opnieuw naar voren, ditmaal in de richting van de beide jongens.

‘Ik heb lang gearzeld tussen Peter en Thomas. Ik denk dat Peter liever bij onze boeken blijft. Daarom heb ik besloten Thomas uit te kiezen om broeder Matthias op zijn reis te vergezellen. Ook hij krijgt daarvoor een ezel tot zijn beschikking: de ezelin Dalila.’

Thomas zat naar adem te snakken.

‘Samson en Dalila, dat is vragen om moeilijkheden,’ fluisterde Peter naast hem. Maar Thomas luisterde niet, hij zat te beven en tegelijkertijd te stralen. Wat hij nooit had durven hopen, waarover hij zelfs niet zou durven dromen, werd

hem zomaar in de armen geworpen. Hij mocht mee naar de Republiek Venetië! Hij zou door vreemde landen reizen, wilde avonturen beleven, de wonderbaarlijkste stad van de wereld zien!

Met een vuurrood hoofd zat hij achter zijn nap. Het pad tussen de vette bonen grijnsde hem tegen, het pad dat doodliep in Basel. Samen met broeder Matthias, met de ezels Samson en Dalila zou hij dat onbekende achter Basel ook wel overwinnen. Hij voelde de ogen van de prior op zich rusten en in zijn vreugde en opwinding vergat hij het spreekverbod.

‘Vader,’ zei hij met trillende stem, ‘ik zal gaarne gaan. Ik dank u.’

De prior knikte slechts dat hij het had gehoord.

Maar broeder Matthias bleek nog iets te vragen te hebben. ‘Vader, is het de bedoeling dat wij binnenkort vertrekken?’

Allemaal dachten ze opeens weer aan de natte sneeuw buiten, de ijzige wind, de kale winterse velden. Peter begon zachtjes te grinniken en gaf Thomas een trap onder de tafel.

‘Nee,’ sprak de prior. ‘Jullie vertrekken na Pasen.’

Nu was het Thomas’ beurt om te grijnzen.

‘Eer jullie kunnen vertrekken moet er nog het een en ander gebeuren. Een dergelijke reis onderneemt men niet zonder voorbereidingen,’ zei de prior.

O, het wordt een zomerreis! dacht Thomas. Wat heerlijk.

2 Voorbereidingen

In de loop van de volgende weken verloor de wind veel van zijn scherpte, de dooi trad in, de wegen veranderden in moddersporen. Peter probeerde zijn teleurstelling te overwinnen door zich op de studie te werpen, tot grote vreugde van broeder Anastasius, die de jongen een veelbelovende leerling noemde en grote verwachtingen van hem koesterde. Thomas, in blijde afwachting van de reis, had andere dingen aan zijn hoofd. Tot Peter hem erover aansprak: 'Jij liever dan ik. Jullie zullen weken, misschien wel maanden onderweg zijn, in de kou en de regen. En heb je aan de roversbenden gedacht of aan rondtrekkende werkloze huurlingen? Jullie worden misschien wel beroofd, of zelfs vermoord. Reizen is vreselijk gevaarlijk, zelfs voor kloosterlingen. Dat boeventuig snijdt iemand voor een halve duit de hals af.'

Thomas wilde zich niet bang laten maken. Luchtig antwoordde hij:

'Fijn, dan zal het een avontuurlijke reis worden. Ik verheug me erop. Trouwens, rovers vallen geen religieuzen aan.'

Hij wist niet of dat waar was, hij zei het zomaar, ook een beetje om zijn eigen twijfels te onderdrukken.

Peter scheen even na te denken, toen zei hij:

'Het is anders wel een uitgelezen stel dat vader Gerolfus heeft uitgezocht. Een novice zonder roeping of overtuiging, en dan een broeder met een twijfelachtig verleden. Ik vraag me af wat dat inhoudt? De monniken praten er niet over, maar het schijnt dat broeder Matthias vóór hij in het klooster kwam dingen heeft uitgehaald die het daglicht niet konden verdragen.'

'Daar weet je niets van,' protesteerde Thomas.

'En dan de ezels die jullie meekrijgen. Ook zo'n mooi stel! Samson is de sulligste ezel die op vier poten rondloopt en

Dalila is een eigenzinnig kreng. Daar kunnen jullie nog plezier van beleven. Als Dalila je niet in een afgrond stort, zorgt ze wel dat je het grootste deel van de tocht achter haar aan moet lopen, want ze zal beslist weigeren om jou te dragen. Leer mij Dalila kennen! Nou ja, als niemand van jullie ooit terugkeert is er voor het klooster niks verloren gegaan.'

Thomas had moeite zich te beheersen. Het liefst had hij Peter op zijn gezicht geslagen, maar hij wilde geen vechtpartij riskeren. Stel je voor dat hij dan niet mee mocht!

'Zou je ook zo praten als vader Gerolfus jou had uitverkoren?' vroeg hij en hij probeerde zijn stem niet te laten overslaan.

'Poeh, daar was geen kans op, ik ben voor de toekomst van het Maria-klooster veel te belangrijk. Mij mag niets overkomen. Jij doet er niet toe. Heus, ik ben blij dat ik niet hoef.' 'Je zegt het!'

'En dat meen ik.'

Woedend wendde Peter zich af, zijn lippen trilden. Thomas kreeg plotseling met hem te doen. Om hem te troosten zei hij:

'Misschien heb je wel gelijk en wordt het een moeilijke reis zo met zijn tweeën.'

'Ja,' riep Peter, meteen oplevend. 'En reken erop dat broeder Matthias jou als zijn knechtje zal beschouwen en je onderweg zal afbeulen tot je wenste dat je weer veilig binnen deze muren zat.'

'Vast wel,' zei Thomas en hij liep snel weg.

Op zoek naar afleiding haastte hij zich naar de stal om naar Dalila te gaan kijken en vast te proberen goede vrienden met haar te worden. Daarbij liep hij tegen broeder Matthias aan, die bezig was zowel Samson als Dalila voor de kar te spannen.

'Helpen?' bood Thomas aan.

'Hé,' zei de monnik, 'hoor jij op dit moment niet in de keuken bezig te zijn?' Thomas deed of hij de vraag niet had gehoord.

'Gaat u naar de molen? Dan zal ik maar meegaan om te helpen die zware meelzakken op te laden.'

Broeder Matthias aarzelde even, knikte toen.

‘Dat is goed.’

Thomas klopte Dalila op de grauwe nek. De ezelin trok haar bovenlip op en maakte een beweging of ze hem wilde bijten.

‘Ze is weer in een afschuwelijk humeur vandaag,’ constateerde broeder Matthias. Hij gaf met zijn vlakke hand het dier een harde tik op de rug.

‘Vort Dalila, vort Samson.’

Samson, de sul, toonde zich bereid te trekken, Dalila niet. Ze zette zich schrap met vier poten en stootte een soort gegil uit dat het midden hield tussen balken en krijsen. De kar trok onmiddellijk scheef en toen gaf Samson zijn pogingen om te gaan lopen ook maar op. Thomas sprong van de bok en begon aan de kop van de ezelin te trekken.

‘Vooruit nou, Dalila.’ Hij duwde, trok, kreeg toen een kopstoot die hem bijna omverwierp.

En met dat mispunt moet ik de halve wereld door, dacht hij. Het klooster bezat nog twee ezels, jonge sterke dieren, die hem beter geschikt leken voor een verre reis dan de ouwe Samson en de koppige Dalila. De woorden van Peter klonken nog steeds in zijn hoofd. Zou die gelijk krijgen? Had vader Gerolfus juist degenen uitgezocht die het gemakkelijkst gemist konden worden?

Kwaad porde Thomas de ezelin in haar flank en zie, daar geschiedde een wonder. Dalila begon te trekken, tot verrassing van Samson die daar niet op had gerekend en met hangende kop stond te wachten op wat er verder zou gebeuren. Daardoor trok de wagen opnieuw scheef.

‘Ziet u dat ik haar wel aan de gang kan krijgen,’ zei Thomas, niet zonder trots. Samen rukten ze de kar weer recht en klommen snel op de bok. Zo reden ze de poort uit in de richting van het dorp en de molen.

Dat Thomas had aangeboden om mee te gaan, was omdat hij broeder Matthias wat beter wilde leren kennen. Peters toespelingen op Matthias’ verleden hadden Thomas aan het denken gezet. Wat voor een man was deze monnik eigenlijk?

Het was rustig op de weg, want de boeren zaten bij de haard omdat ze nog weinig konden doen op de velden. Ze reden langzaam om de vele modderkuilen te ontwijken.

‘Broeder Matthias, mag ik u iets vragen?’

‘Ga je gang, mijn zoon.’

‘Bent u al lang in het Maria-klooster?’

‘Ruim vier jaar.’

‘Dus... dus niet van jongs af aan?’

Het scheen broeder Matthias niet op te vallen dat de jongen zat te vissen, want hij antwoordde luchtig:

‘Vóór die tijd heb ik veel gereisd.’

Dat klonk opwindend genoeg. Maar gereisd als wat?

‘Dan heeft u dus al heel wat van de wereld gezien.’

‘Inderdaad.’

‘Was u soldaat?’

‘Wie, ik? O nee, ik ben een vredelievend man.’

‘Ik begrijp het al,’ zei Thomas, ‘u heeft bedevaarten gemaakt. Bent u ook in Santiago geweest?’

‘Nee.’

‘Waar dan?’

‘Overal en nergens. Je bent wel erg nieuwsgierig, hè?’

‘Vergeef me,’ stamelde Thomas, ‘maar eh... omdat we over twee maanden een verre reis gaan maken dacht ik... vroeg ik mij af...’

‘Ja?’

‘Vader Gerolfus zei dat u ervaringen hebt als niemand van ons, van de broeders. En daarom...’

‘Je probeert erachter te komen wat ik deed voordat ik monnik werd.’

Thomas voelde dat hij een kleur kreeg. De kar stond stil, want Dalila wilde plotseling niet verder. Om zijn verwarring te verbergen sprong Thomas van de bok en probeerde haar weer aan de gang te krijgen. Hij trok aan Dalila’s kop, duwde tegen haar schoften tot ze haar verzet opgaf en de wagen verder rolde. Snel klom Thomas weer naar zijn plaatsje naast de monnik.

‘Ik ben niet echt nieuwsgierig naar uw verleden,’ zei hij, want intussen had hij tijd gehad om na te denken en een andere benadering te verzinnen. ‘Ik vroeg me alleen af...

Ziet u, als we naar Venetië gaan, komen we door allerlei vreemde landen waar ze wel geen Kempisch dialect zullen spreken. Dus dacht ik, als u zoveel heeft gereisd dan verstaat u misschien vreemde talen. Dat zou gemakkelijk zijn. Was dat ook wat vader Gerolfus bedoelde?’

‘Misschien wel.’

Daar schiet ik nog niets mee op, dacht Thomas.

‘Welke talen spreekt u dan allemaal?’

‘In de eerste plaats Latijn.’

‘Dat begrijp ik. Kende u ook al Latijn voordat u monnik werd?’

‘Nee.’

Daar keek Thomas toch wel van op. Hij had verwacht dat deze monnik, die zo’n rustige beschaafde indruk maakte, een goede opleiding zou hebben gehad. Blijkbaar niet.

‘...en Frans,’ vulde broeder Matthias aan.

Ook dat was niet echt verrassend. Iedere enigszins ontwikkelde man in Vlaanderen of Brabant sprak wel een mondje Langue d’Oil – noodzakelijk voor de handel en de contacten met Noord-Frankrijk.

‘...en dan natuurlijk Vlaams,’ vervolgde broeder Matthias alsof dat vanzelf sprak.

‘O, u komt uit Vlaanderen!’

‘Eigenlijk niet.’

Nu week het Vlaams niet zo veel af van wat op de grens van de Haspengouw en de Kempen werd gesproken. Thomas, nog niet veel wijzer, boorde verder.

‘Welke taal spreken ze in Venetië?’

‘Dat weet ik niet. Ik denk een soort Toscaans – of iets wat daarop lijkt.’

Hij is dus nooit in Venetië geweest, dacht Thomas. Gereisd heeft hij, dat is wel duidelijk, hij moet in Vlaanderen geweest zijn en in elk geval in Frankrijk, maar niet in Venetië. Blij dat hij al zover was gekomen zei hij:

‘Ik vind het heel prettig dat ik mag reizen met iemand die zoveel van de wereld weet.’

Hij zag een flauw glimlachje om Matthias’ mond spelen. Lacht hij me nu uit? vroeg Thomas zich af.

‘Vroeger,’ vertelde hij ongevraagd, ‘ben ik in Tongeren een